

4. *Fitsula M. M. Pedagogika vyshchoi shkoly : navch. posib. / M. M. Fitsula. – K. : “Akademvydav”, 2006. – 352 s.*

Титаренко В. П. Учебный процесс как фактор трудового воспитания.

В статье освещены составляющие элементы студенческой трудовой учебной деятельности. Указанные важнейшие формы трудового воспитания студентов: лекция, лабораторно-практические и семинарские занятия, производственная педагогическая практика. Научно-исследовательская работа студентов определена как важный фактор развития их познавательно-трудовой деятельности.

Автором также определены различные формы научно-исследовательской работы студентов, в частности, участие в работе научного кружка, проблемной группы, научного семинара и конференции, конкурсах научных студенческих работ, студенческих научных обществ.

Ключевые слова: учебный процесс, трудовое воспитание, теоретические и практические занятия, педагогическая практика.

Titarenko V. P. Educational process as factor of labour education.

The article highlights the constituent elements of students' labor training activity. These are the most important forms of labor education for students: a lecture, laboratory and practical and seminar classes, industrial pedagogical practice. The students' research work is defined as an important factor in the development of their cognitive-labor activity.

The author also defines various forms of research work of students, in particular, participation in the work of a scientific circle, problem group, scientific seminar and conference, competitions of scientific student works, student scientific societies.

Keywords: educational process, labor education, theoretical and practical training, pedagogical practice.

УДК 377.352

Ткачук С. І.

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

В статті розкриваються основні аспекти, сутність та особливості професійної підготовки сучасного вчителя трудового навчання на основі інформаційної компетентності.

Ключові слова: компетентність, інформаційна компетентність, професійна компетентність, вчитель трудового навчання, професійна підготовка.

Модернізація системи освіти в Україні має змету привести результати її діяльності до відповідності попитам держави, суспільства і особистості, що сформувалися в ситуації лібералізації економіки і демократичних змін в країні. Більшість науковців вважають, що систему освіти регіону доцільно розглядати як ресурс його соціально-економічного розвитку, а освіту громадянина – як підґрунтя його соціальної і професійної успішності. А отже, необхідно принципово змінити цілі загальної освіти. Конкуренето-здатність на сучасному ринку праці, де, за підрахунками фахівців з ІВМ, людина змінює свою спеціальність не менше семи разів за час професійної кар'єри, багато в чому залежить від її здібності набувати і розвивати уміння, навички, які можуть застосуватися у багатьох життєвих ситуаціях.

Освітні події останнього десятиліття сприяли значним перетворенням в українській системі освіти. Підготовка фахівців, зокрема, педагогів спрямовується на формування в них ключових компетентностей.

Нині, під час впровадження в усі сфери буття новітніх інформаційних технологій і найскладнішої техніки особливого значення в підготовці, зокрема, вчителя трудового навчання набуває проблема формування їхньої інформаційної компетентності як складової загальної професійної компетентності.

У Законі України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” наголошено, що Україна готує і має значну кількість висококваліфікованих фахівців з інформаційних технологій, ринок інформаційних технологій перебуває у стані активного становлення та за певних умов може стати фундаментом розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Науковці нині відзначають особливу актуальність і значущість для вітчизняної освіти проблем інформатизації освітнього простору України та використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. Сучасний педагог має оволодіти новими знаннями і вміннями, що допоможуть йому комфортно існувати та бути конкурентоспроможним в економічному просторі інформаційного суспільства. В цьому зв'язку актуальним є завдання з формування інформаційної компетентності майбутніх учителів трудового навчання.

Інтеграція України в європейський науковий та освітній простір зумовлює зміни до реформування системи підготовки учителів трудового навчання у вищих навчальних закладах. У сучасних умовах становлення вчителя трудового навчання як професіонала не можливе без чіткого визначення системи знань, умінь та навичок, особистісних якостей та професійних компетентностей, серед яких чільне місце належить інформаційній компетентності. Сучасний учитель трудового навчання повинен добре орієнтуватися в інформаційному просторі, одержувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасної школи, а саме: створювати текстові документи, таблиці, малюнки, діаграми, презентації; використовувати: Інтернет-технології, локальні мережі, бази даних; здійснювати анкетування, діагностування, тестування учнів, пошук необхідної інформації в мережі Інтернет; розробляти власні електронні продукти (розробки уроків трудового навчання, демонстраційний матеріал); використовувати й поєднувати готові електронні продукти (електронні підручники, енциклопедії, навчальні програми, демонстраційні програми) у своїй професійній діяльності.

Як свідчать результати аналізу практики, інформаційно-комунікаційна підготовка майбутніх учителів трудового навчання найчастіше здійснюється в недостатньому обсязі. Інформаційно-комунікаційна компетентність майбутніх учителів трудового навчання в таких умовах формується стихійно, не цілеспрямовано.

Результати цього аналізу свідчать про необхідність удосконалювати процес професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання шляхом уведення внавчально-виховний процес комплексної, цілеспрямованої, послідовної роботи щодо формування їхньої інформаційної компетентності.

У науковій літературі питаннями компетентності опікувалися такі науковці: О. Акімов, Дж. Равен, О. Пометун та ін. Професійну компетентність розглядали В. Адольф, А. Марков та ін. Компетентність учителя досліджували: В. Бондар, І. Зязюн, А. Радченко та інші. Особистісні якості педагога в структурі педагогічної компетентності виокремлено А. Деркачем, Т. Ільїною, Н. Кузьміною, В. Лозовецькою та ін.

Проблемам упровадження й ефективного застосування інформаційних технологій в освіті присвячено чимало наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних педагогів, психологів, зокрема: В. Безпалька, В. Бикова, Р. Гуревича, М. Жалдака, М. Кадемії, М. Козяра та ін.

Питанням професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання приділено увагу в дослідженнях таких учених, як Р. Гуревич, О. Коберник, В. Мадзігон, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський, Г. Терещук та інших.

Незважаючи на досягнуте в даній проблемі, питання професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання на основі компетентнісного підходу, зокрема, інформаційної компетентності, як складової професійної компетентності поки-що не знайшли системного підходу в сучасних дослідженнях.

Мета статті – висвітлити основні аспекти, сутність та особливості професійної підготовки сучасного вчителя трудового навчання у вищих педагогічних навчальних закладах України на основі інформаційної компетентності.

Сьогодні відбуваються кардинальні реформи у вищій педагогічній освіті України: вищі навчальні заклади отримали значно більший рівень автономії; здійснюється перехід до динамічної системи підготовки фахівців; підвищується рівень та якість освітніх послуг; переглядається номенклатура спеціальностей; посилюється акцент на професіоналізмі, загальній культурі, відповідальності педагогів. Удосконалюються зміст, форми та методи підготовки вчителів. У діяльності педагогічних вищих навчальних закладів поряд із суттєвими здобутками в підготовці вчителів трудового навчання наявні певні недоліки суперечності. Серед основних в системі педагогічної освіти залишаються суперечності між:

– об’єктивною потребою в прискоренні реформування вищої педагогічної школи й низьким рівнем опрацьованих теоретичних, наукових і методичних основ організації підготовки майбутніх учителів трудового навчання в умовах зростання інформатизації педагогічної професійної діяльності;

– державними вимогами щодо підготовки конкурентоспроможних вчителів трудового навчання і низьким рівнем їхньої інформаційної компетентності;

– необхідністю удосконалення процесу формування інформаційної компетентності у майбутніх учителів трудового навчання та нерозробленістю його науково-теоретичних засад і відсутністю науковообґрунтованих методик;

– потребою майбутніх учителів трудового навчання у набутті інформаційних компетенцій і відсутністю навчально-методичного забезпечення для її формування.

Відповідно до мети модернізації педагогічної професійної освіти необхідно створити механізм підвищення якості підготовки фахівців. В умовах нової освітньої парадигми переорієнтованої із змісту предметних дисциплін на людину і відповідно меті модернізації професійної педагогічної освіти підготовка професійних педагогічних кадрів нового типу стає важливою умовою відродження не тільки освітнього простору, але і всієї національної культури, її інтеграції в загальнолюдську і в європейську культуру. Саме професійні педагогічні кадри забезпечують розширене відтворення головного суспільного багатства людей. Здатних до самовизначення і творчої самореалізації у професійній діяльності.

Професійний рівень сучасного вчителя трудового навчання, його професійна педагогічна компетентність формуються перш за все в системі професійної педагогічної освіти. Успішність професійної педагогічної діяльності майбутніх учителів трудового навчання буде залежати від того, наскільки процес навчання зорієнтований на формування готовності до безперервної освіти, здатності до наукового пізнання. Необхідність в якому зумовлено зростаючими темпами розвитку новітніх технологій навчання.

Нині компетентністний підхід до професійної підготовки фахівця викликає гостру дискусію серед науковців і педагогів не лише стосовно нього в сучасній освітній концепції, а й навколо понять “компетенція” та “компетентність”. Оскільки поняття “компетентність” багатогранне, його визначення і трактування постійно є предметом дискусій, причиною є той факт, що ці терміни прийшли у вітчизняну педагогіку в процесі аналізу основних тенденцій розвитку сучасної зарубіжної педагогічної науки.

Різноманітні трактування цих термінів зустрічається у словниках. Зокрема, Великий тлумачний словник сучасної української мови дає такі визначення цим категоріям:

“компетенція – добра обізнаність у чомусь; коло повноважень певної організації, установи чи особи; загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях і

здібностях, які набуті завдяки навчанню;

– компетентний – який має достатні знання в певній галузі, добре обізнаний, тямущий; ґрунтується на знанні, кваліфікований; має певні повноваження, повноправний, повновладний;

– компетентність, як здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені запитання; бути компетентним – вміння мобілізувати в даній ситуації здобуті знання і досвід” [1, с. 445].

На сучасному етапі розвитку України активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу освіти, зокрема, в школи, є національним пріоритетом. Запровадження в навчально-виховний процес шкіл інформаційно-комунікаційних технологій є вимогою часу. Тому сучасна вища педагогічна освіта має бути спрямована на підготовку компетентних фахівців, зокрема, вчителів технологій, які мають відповідний рівень компетентності й спроможні задовольнити попит на ринку праці.

Домінуючою тенденцією розвитку сучасної цивілізації є перехід до інформаційного суспільства, в якому об’єктами і результатами праці переважної частини населення стануть інформаційні ресурси та знання, що відповідно вимагає ґрунтовної підготовки всіх членів соціуму до використання інформаційно-комунікаційних технологій у своїй професійній діяльності [2, с. 8], у тому числі, й учителів трудового навчання.

Таким чином, спираючись на дослідження науковців, під компетентністю можна розуміти особистісну характеристику, яка містить в собі знання, вміння, навички й ставлення, що дають змогу особистості, зокрема, майбутньому вчителю трудового навчання, ефективно діяти абовиконувати функції, які спрямовані на досягнення мети у конкретній діяльності.

Але, сьогодні становлення сучасного вчителя трудового навчання, який би відповідав вимогам суспільства неможливе безчіткого визначення компетентностей, особистісних якостей фахівця, однією з яких є інформаційна компетентність, як складова професійної компетентності.

Поняття інформаційна компетентність є складним та багатогранним. Дослідженням його складових займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. В їхніх працях простежуються різні підходи до трактування цього поняття.

Аналіз наукових міждисциплінарних досліджень проблеми інформаційної компетентності особистості дають нам підстави сформулювати інформаційну компетентність як динамічну характеристику, що визначає здатність особистості орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію, оперувати нею, володіти відповідним рівнем інформаційно-комунікаційних технологій.

Поняття інформаційна компетентність, як вважає С. Маркуліс, містить у собі: здатність досамостійного пошуку й обробці інформації, необхідної для якісного виконання професійних завдань; здатність до групової діяльності й співробітництву з використанням сучасних комунікаційних технологій для досягнення професійно значимих цілей; готовність до саморозвитку в сфері інформаційних технологій, необхідного для постійного підвищення кваліфікації й реалізації себе в професійній діяльності [5]. Визначена науковцем структура інформаційної компетентності педагога враховує дві сторони: об’єктивну (незалежну від педагога) складову – необхідність застосування інформаційних технологій в освітній діяльності та суб’єктивну складову, яка характеризується індивідуально-психологічними якостями особистості.

Крім названих складових, важливою є мотиваційна спрямованість педагога, що визначається як готовність до освоєння інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження їх в освітній процес. Вона або прискорює, або сповільнює процес використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

До складу інформаційної компетентності Р. Калошина відносить: знання основних

електронних (цифрових) посібників з предмету (на дисках та в Інтернеті): електронні підручники, атласи, колекції цифрових освітніх ресурсів в Інтернеті та ін.; уміння знаходити, оцінювати, відбирати й демонструвати знайдену інформацію у відповідності до поставлених навчальних завдань; уміння встановлювати програму, яку використовує вчитель, на демонстраційний комп'ютер, користуватися проекційною технікою, володіти методиками створення власного електронного дидактичного матеріалу; уміння перетворювати і представляти інформацію вефективному для вирішення навчальних задач вигляді, створювати власний навчальний матеріал з наявних джерел, узагальнюючи, порівнюючи, протиставляючи, перетворюючи різні дані; уміння вибрати й використати текстовий й табличний редактори, програми для створення буклетів, сайтів, презентаційні програми (Power Point, Flash) для оптимального представлення різного типу матеріалів, необхідних для навчального процесу: матеріали для уроку, тематичне планування, моніторинги зі свого предмету, звіти з предмету, аналіз процесу навчання та ін.; уміння застосовувати НІТ-методики; уміння ефективно застосовувати інструменти організації навчальної діяльності учня; уміння сформувати цифрове власне портфолію та портфолію учня; уміння грамотно вибрати форму передачі інформації учням, колегам, адміністрації школи (шкільна мережа, електронна пошта, соціальна мережа, сайт, лист розсилки, форум, Wiki-середовище, блог, RSS-потік та ін.); уміння організувати роботу учнів в межах мережевих комунікаційних проектів (олімпіади, конкурси, вікторини...), дистанційно підтримувати навчальний процес (за необхідності) [5].

На наш погляд, компоненти сформованості інформаційної компетентності майбутніх учителів трудового навчання мають достатньо повно відображати основні аспекти професійної компетентності.

З'ясування сутності інформаційної компетентності, як складової професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання, а також характеристика її структурних компонентів дають змогу виокремити критерії діагностики професійних якостей майбутніх учителів трудового навчання.

Сутність розвитку інформаційної компетентності майбутніх учителів трудового навчання полягає в кількісній і якісній зміні цієї інтегративної властивості в цілому та окремих її елементів. Сприятливі можливості для подолання виявлених недоліків і підвищення рівня інформаційної компетентності майбутніх учителів трудового навчання створюються в процесі вивчення фахових дисциплін.

У процесі формування інформаційної компетентності майбутніх учителів трудового навчання важливе значення має вибір відповідної системи педагогічних засобів, зокрема змісту, методів, організаційних форм, забезпечення відповідних міжпредметних зв'язків та відносин між суб'єктами навчального процесу.

Розвиток інформаційної компетентності – це динамічний процес засвоєння і модернізації професійного досвіду, який веде до розвитку індивідуальних професійних якостей, накопичення професійного досвіду, що передбачає безперервний розвиток і самовдосконалення.

Досвід показує, що впровадження компетентнісного підходу при підготовці майбутніх учителів трудового навчання дозволяє не лише застосовувати вихідні знання та вміння, але й формує здатність до практичної діяльності в конкретних професійних ситуаціях, творче вирішення професійних проблем, а також дозволяє легко орієнтуватися в професійному середовищі та володіти інформаційною культурою. Забезпечує високий рівень підготовки та адаптацію фахівців для реалізації творчих задумів у навчально-виробничому процесі.

Висновок. Безумовно, перераховані підходи не вичерпують всього різноманіття варіантів формування змістовних і структурних компонентів інформаційної компетентності, як складової професійної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання. Ми розглянули деякі аспекти, які використовуються для визначення сутності цього

педагогічного явища. Крім того, целише один аспект проблеми підготовки компетентного спеціаліста в практиці професійної педагогічної освіти, цілісний розгляд чого передбачає вивчення підходів до визначення цілей, відбору змісту, організації навчального процесу, відбору новітніх освітніх технологій, оцінці результатів.

Проте, вже зараз ми можемо допускати, що саме в результаті формування інформаційної компетентності, як складової професійної компетентності в контексті вище окреслених підходів вчитель трудового навчання буде здатний забезпечити позитивні та ефективні результати внавчанні, вихованні та розумовому розвитку учнів.

Використана література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. член-кор. НАПН України Р. С. Гуревича. – Львів : ЛДУ БЖД, 2012. – 380 с.
3. Калошина Р. О. Информационно-коммуникативная компетентность учителя в рамках современного урока [Электронный ресурс] / Р. О. Калошина. – Режим доступа : <http://www.oo-lyceum-533.ru/document/Kaloshina.htm>
4. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Сов. педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82-88.
5. Маркулис С. Р. Современные подходы к повышению информационно-коммуникационной компетентности педагогических работников : методическое пособие / С. Р. Маркулис. – М. : Изд. Центр ЕАОИ. 2008. – 82 с.

References:

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoimovy / uklad. i holov. red. V. T. Busel. – K. : Irpin : VTF “Perun”, 2004. – 1440 s.
2. Hurevych R. S. Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v profesiini osviti maibutnikh fakhivtsiv / R. S. Hurevych, M. Yu. Kademiia, M. M. Koziar ; za red. chlen-kor. NAPN Ukrainy R. S. Hurevycha. – Lviv : LDU BZhD, 2012. – 380 s.
3. Kaloshina R. O. Informatsionno-kommunikativnaya kompetentnost uchitelya v ramkakh sovremennogo uroka [Elektronnyy resurs] / R. O. Kaloshina. – Rezhim dostupu : <http://www.oo-lyceum-533.ru/document/Kaloshina.htm>
4. Markova A. K. Psikhologicheskii analiz professionalnoy kompetentnosti uchitelya / A. K. Markova // Sov. pedagogika. – 1990. – № 8. – S. 82-88.
5. Markulis S. R. Sovremennye podkhody k povysheniyu informatsionno-kommunikatsionnoy kompetentnosti pedagogicheskikh rabotnikov : metodicheskoe posobie / S. R. Markulis. – M. : Izd. TsentrYeAOI. 2008. – 82 s.

Ткачук С. И. Информационная компетентность как составляющая профессиональной подготовки современного учителя трудового обучения.

В статье раскрываются основные аспекты, сущность и особенности профессиональной подготовки современного учителя трудового обучения на основе информационной компетентности.

Ключевые слова: компетентность, информационная компетентность, профессиональная компетентность, учитель трудового обучения, профессиональная подготовка.

Tkachuk S. I. Information competence training as a part of modern labour training studies teacher.

In the article the basic aspects of the nature and features of modern teacher training based on labor training information competence.

Keywords: competence, informational competence, professional competence, the teacher labor education, professional training.